

АНАЛИЗА ОПЕРАЦИЈА НА СОЛУНСКОМ ФРОНТУ 1916–1918.

ВОЈЕВАЊЕ ЗА ОТАЦБИНУ

Полагањем венаца на Српском војничком гробљу у Солуну завршено је треће студијско путовање у оквиру реализације научноистраживачког пројекта Школе националне одбране Универзитета одбране – „Историјско-компаративна анализа операција на Солунском фронту 1916–1918”. Студијским путовањима у протекле три године, научним скупом и изложбом у новембру, Универзитет одбране обележио је стогодишњицу од завршетка Великог рата.

На овогодишњем студијском путовању, које је трајало од 11. до 16. септембра, учествовали су полазници 61. класе генералштабног и 64. класе командно-штабног усавршавања, чланови и сарадници истраживачког тима Универзитета одбране, официри Велике Британије, Француске и Грчке. У Школи националне одбране најпре је организован стручни скуп на којем су учесници, на два интерактивна панела, анализирали стратегијске ситуације у западној Европи, а затим на Балкану, у контексту формирања и пробоја Солунског фронта.

На студијском путовању официри су анализирали различите аспекте операција на Солунском фронту на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу. Ради реализације тог задатка посетили су места великих битака и победа српске и савезничке војске дуж северне Грчке.

Посебан значај имала је анализа боја на Кајмакчалану и битке на Добром

пољу. Победа српске војске у Горничевској бици, освајање Кајмакчалане и ослобођење Битоља у јесен 1916. године потврде су успешности опоравка и консолидације српске војске после албанске голготе, а пробој Солунског фронта на Добром пољу, који су у септембру 1918. извели српски јунаци у садејству са савезницима на целој линији Солунског фронта, најавио је брзи победнички поход за ослобођење отаџбине и преломни моменат за завршетак Првог светског рата.

Реализација пројекта

Школа националне одбране покренула је пројекат у априлу 2016. године. Прво студијско путовање у оквиру пројекта реализовано је у септембру 2016, када су са члановима и сарадницима истраживачког тима Универзитета одбране, били полазници 60. класе генералштабног и 63. класе командно-штабног усавршавања.

Током три студијска путовања обишли су десет места: Солун и спомен-

обележје на Зејтинлику, узвишење југоисточно од места Веви, узвишење јужно од места данашње Келе, Кајмакчалан, Като Лутракион (ранији Пожар), Добро поље, Британско војничко гробље у месту Дојрани на граници Грчке с Македонијом и три српска војничка гробља – у Битољу, селу Доњи Караслави и Скопљу.

Ратна 1916. година

На узвишењу југоисточно од места Веви анализирано је обавештајно обезбеђење српских и савезничких снага на том делу фронта. Сагледани су разлози који су омогућили постизање изненађења оперативног значаја од стране непријатеља, као и напад бугарске Прве армије на положаје Дунавске дивизије Треће армије српске војске и Добровољачког одреда. Разматрани су и циљ дејства и идеја маневра непријатеља, одговор српских и савезничких снага током непријатељске офанзиве до њеног заустављања и преласка у противнапад.

На узвишењу јужно од места Келе извршена је топографска и тактичка оријентација и сагледан значај тог планинског превоја с аспекта дубљег продирања непријатеља према последњим линијама српске војске у августу 1916. године. Затим су разматрани кључни аспекти Горничевске битке, ангажовање Прве и Треће армије српске војске, као и значај те битке за очување тек успостављеног фронта.

У Горничевској бици погинуло је 1.460 српских официра, подофицира и

ХОДОЧАШЋА НА ЗЕЈТИНЛИКУ

Прво студијско путовање, у септембру 2016. године, почело је полагањем венца на спомен-обележју на Зејтинлику и одавањем поште погинулим српским ратницима и борцима савезничких армија на Солунском фронту. Први час одржао је чувар Српског војничког гробља у Солуну Ђорђе Михајловић, који 60 година преноси предања о храбрости и страдању српских јунака у биткама током Солунске операције. На том гробљу сахрањено је више од 7.500 српских јунака.

војника, рањено је 4.927, а нестало 893. Из строја је избачено укупно 347 официра и 6.933 подофицира и војника. Најтеже губитке у тој бици поднела је Дунавска дивизија, на чије јунаштво подсећа споменик који је подигнут већ 1917. године, на месту завојништа Дринске дивизије у близини Ситарје код Флорине, чијем откривању

је присуствовао и војвода Живојин Мишић.

Бој на Кајмакчалану

На коти 2520, на врху Кајмакчалану, учесници студијског путовања анализирали су дејства јединица Дринске дивизије. Сагледани су сви аспекти дејства у брдско-планинским условима, посебно пешадијских и инжењеријских, те артиљеријска и ваздухопловна ватрена подршка, као и целисходност и оправданост ангажовања српске војске на том правцу за овладавање Кајмакчаланом и даља дејства у правцу лука Црне реке у Македонији, ради ослобођења Битоља.

Учесници су 16. септембра 2016. године присуствовали и централној свечаности обележавања стогоди-

крвом попришту је за 24 дана, од 30. августа до 23. септембра 1916, погинуло 897, рањено 3.829, а нестало 274 официра и подофицира. Само је Дринска дивизија у пробоју изгубила више од 3.300 бораца.

Затишје на фронту

На Српском војничком гробљу у Битољу учесници студијског путовања положили су венац и одали почаст погинулим српским војницима у балканским ратовима, боју на Кајмакчалану и операцијама за ослобођење Битоља. Чувар гробља Зоран Ђуровић говорио је о настојањима да се спомен-обележје очува и не заборави све што се догађало у том граду током тешких ратних година.

Тежиште анализе која је на том месту одржана било је на кршењу ратног права од стране бугарских и немачких јединица које су бомбардовале и разарале Битољ. Анализиран је значај документовања случајева кршења ратног права и ширења информација о томе, чему је посебно допринео др Арчибалд Рајс.

После ослобођења Битоља, због великих губитака и недостатка стратешке резерве, дошло је до прекида борби на Солунском фронту. Следио је период *рововске војне* од почетка 1917. до средине 1918. године, испуњен артиљеријским и авио-бомбардовањем, који није одговарао ниједној од зараћених страна.

Капија слободe на Добром пољу

Командант савезничких снага на Солунском фронту генерал Франше Делере сазвао је, 3. јула 1918. године, конференцију на којој је присуствовао и начелник Штаба Врховне команде војвода Живојин Мишић. Тада је одлучено да се крене у свеобухватне припреме за скори пробој Солунског фронта.

Тежиште рада на другом студијском путовању 2017. године односило се

на припреме и други пробој Солунског фронта. О томе је централна анализа обављена изнад места Като Лутракион (некадашњи Пожар), одакле се пружа поглед на планински масив преко којег су прешле српска и савезничка војска.

На трећем студијском путовању учесници су први пут изашли на Добро поље, захваљујући свесрдној подршци грчке војске. Ту је сагледан значај свеобухватних припрема за одлучну офанзиву, које су почеле 6. јула и трајале до 13. септембра 1918. године.

Из 1.718 артиљеријских оруђа различитих калибара, 14. септембра у 8 часова отворена је ватра по непријатељу на фронту од Орфанског залива до Охридског језера, у дужини око 450 километара. На правцу пробоја Друге армије српске војске дејствовало је 477 артиљеријских оруђа и 108 рововских оруђа.

Већ 15. септембра генерал Депере наређује да се крене у пробој Солунског фронта, у којем је српска војска одиграла главну улогу и који се убраја међу најуспешније операције Великог рата.

Пуковник Марко Зеленовић из Школе националне одбране истакао је да су учесници студијског путовања изашли на Добро поље тачно после сто година од велике битке.

„У Добропољској бици српска Врховна команда исправила је све своје грешке из јесењих операција 1916. године и захваљујући тим корекцијама и добрим одлукама остварен је потпун успех и већ 22. септембра 1918. српска војска избила је у долину Вардара. Прва армија наставила је победнички поход да би 29. септембра ослободила Скопље, а тог дана капитулирала је бугарска војска. Исход Првог светског рата био је одлучен, рекао је пуковник Зеленовић.

Важно је поменути, како је рекао пуковник Зоран Стојиљковић, и то да су за пробој Солунског фронта у марту 1917. године формиране две самосталне српске авијацијске ескадриле – једна у саставу Прве, а друга у саставу Друге армије. Улога авијације у пробоју била је веома важна, мада је занемарена због храброг јуришања српске пешадије.

Рат је завршен 11. новембра 1918. године, капитулацијом Централних сила. За српску војску био је то, након албанске голготе, победоносни повратак у домовину, али уз многобројне жртве – 42.725 погинулих и рањених бораца.

Научене лекције

Данас искуства из операција у Првом светском рату, посебно на Солунском фронту, представљају инспирацију за садашње и будуће генерације официра Војске Србије да их ана-

ГЕНЕРАЛ-ПОТПУКОВНИК ФРАНЦУСКЕ ВОЈСКЕ БЕРНАР БАРЕРА

Фронт који се сматрао секундарним, за Србију и њену слободу био је најважнији. И онда су 1918. године савезници одлучили да заједно пробију тај зид од планине да крену у ослобађање Србије, према Београду. Солунски фронт је добио на значају, јер је Западни фронт био блокиран. На Добром пољу извршен је пробој и са Србима се кренуло у коначни завршетак Првог светског рата. Срби су наша браћа по оружју, с којима делимо радост заједничких победа.

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ГРЧКЕ ВОЈСКЕ ХРИСТОС ДРИВАС

На Добром пољу извојевана је важна победа Српске војске и савезника, која је била судбоносна за пробој Солунског фронта и завршетак рата. Победа је била важна не само за Балкан, већ и за Европу и читав свет. Грчка војска је учествовала као савезник у Првом светском рату и све време, заједно са британском армијом, била је на страни српске и француске војске на линији фронта код Дојрана.

НИК ИЛИЋ, ВОЈНИ ИЗАСЛАНИК УЈЕДИЊЕНОГ КРАЉЕВСТВА У СРБИЈИ

Срби морају бити поносни на своју историју и своје победе. Српска војска и државни врх повукли су се на Крф 1915. године, али нису поражени. Брзо су се опоравили и дошли на Солунски фронт, спремни за нове битке. И извојевали су те битке – на Кајмакчалану, Битољу, Добром пољу, одакле их ништа није могло зауставити да ослободе Србију.

лизирају и у савременим условима примењују стечена знања. Метод историјско-компаративне анализе историјских битака и догађаја не примењује само Војска Србије већ и остале армије света.

На другом студијском путовању по северној Грчкој и Македонији, у јуну 2017, учествовали су и потпуковник Метју Витчурч из Центра за ратне вештине Копнене војске Велике Британије и пензионисани официр канадске војске Глен Стенс, одличан познавалац историје Великог рата на македонском фронту. На Британском војничком гробљу у близини македонско-грчке границе код места Дојрани, они су посебно осветлили британски приступ операци-

јама на Солунском фронту и значај завршних борби.

Венци за јунаке

Учесници првог студијског путовања, на путу од Битоља до села Доњи Караслари у Македонији, анализирали су ситуацију после пробоја Солунског фронта и гоњења непријатеља током операција у јесен 1918. године. У селу Доњи Караслари одата је почаст погинулим српским војницима из периода балканских ратова и Првог светског рата који су ту сахрањени. Чувар Бора Ристић указао је на важност очувања спомен-обележја за историју и традицију српског народа.

Венци су положени и у крипти цркве Светог архангела Михаила, где се у 110 сандука чувају посмртни остаци погинулих српских војника. Почаст је одата и сахрањенима на енглеском војничком гробљу у Скопљу.

Централна тема анализе на тој радној тачки био је однос краљевске породице Карађорђевић и државе, Краљевине СХС, а затим и Краљевине Југославије према настрадалим српским војницима из балканских ратова и Првог светског рата, те актуелно стање спомен-обележја на простору Грчке и Македоније.

Остварени циљеви

Учесници студијског путовања сагледали су кључне елементе окружења и битака од 1916. до 1918. године. Оцењујући реализацију њихових активности, пуковник др Раде Славковић, начелник Катедре оператике, која је и носилац пројекта, истакао је да су сви планирани циљеви остварени. Поред осталог, будући војни лидери на тактичком и оперативном нивоу одлучивања, користећи научене лекције из прошлости, боље ће разумети савремене операције.

Циљ пројекта уско је повезан и с настојањем Школе националне одбране да код наших официра развија способности за стратегијско размишљање и ефикасно командовање и руковођење у широком спектру националних и међународних безбедносних изазова. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

ПУКОВНИК ДР РАДЕ СЛАВКОВИЋ, НАЧЕЛНИК КАТЕДРЕ ОПЕРАТИКЕ ШНО

Носилац реализације пројекта је катедра Оператике Школе националне одбране и са изузетним задовољством могу да констатујем да смо све планиране циљеве пројекта остварили веома успешно. Посебно истичем заједничко учешће на овогодишњем студијском путовању официра савезничких армија у Првом светском рату – Србије, Уједињеног Краљевства, Француске и Грчке, која нам је пружила одличну логистичку подршку у реализацији активности.

